

Norsk Språkforening v/
Bjørn Kristen Ørbæk
Furubergvn. 75 A
2315 Hamar
www.norsk.org
post@norsk.org
tlf. 62 52 59 90

Til Det kongelige kultur- og kirkedepartement.

Ad – Omdanning av Norsk språkråd – høring.

Norsk Språkforening er blitt bedt om å uttale seg om våre medlemmers meninger og behov i forbindelse med omdanningen av Norsk språkråd. Departementet gir uttrykk for ønske om å involvere et bredt spekter av samfunnsinteresser og konsentrere innsatsen om saker som kan vinne bred oppslutning i det norske folk.

Denne innstilling er helt i tråd med foreningens formål slik den uttrykkes i vår formålsparagraf på vår hjemmeside: www.norsk.org.

Etter vår oppfatning vil den norske språksituasjon i overskuelig fremtid være i overensstemmelse med vårt ønske - at et stortingsflertall skal vedta at Norge kun skal ha ett offisielt skriftspråk – basert på den suverent dominerende bokmåls-/riksmålstradisjon.

Når den politiske konstallasjon om få år endres, vil først og fremst målloven av 1980 bli opphevet. Den påtvinger det norske folk språklig likestilling mellom to målformer i forhold 8 % til 92 %.

Dialekter og regionale særpråk forsvarer sin plass i det språklige landskap – men må tuftes på frivillig kulturinnsats av befolkningen selv.

Et moderne, rasjonelt bokmål dominerer i dag på nær sagt alle områder av samfunnslivet – en kjensgjerning som later til å ignoreres av Noregs Mållag og det nåværende flertall av stortingspolitikere.

En nynorsk skriftnormering bygget på vestlandske dialekter kan aldri bli et naturlig skriftspråk for et overveldende flertall av befolkningen.

I stedet for sidemålstvang, dobbeltrykking av skolebøker, skjemaer, skriv, pengesedler, frimerker etc. bør alle målformer og dialekter styrkes på frivillig basis – da med aktiv støtte av det kommende språkråd.

Uansett hvilken dialekt man sogner til i Norge, er det neppe noen stor avstand til vårt dominerende riksspråk.

Tilnæringspolitikken har ikke ført fram, og etter at språkrådets vedtak om opphevelse av paragraf l b i formålsparagrafen i 2002 ble stadfestet av et enstemmig storting, er en 80-90 årig forfeilet språkpolitikk oppgitt, og Norge er modent for språkpolitisk nytenkning.

Norsk Språkforening mener å representere hele det norske folk når vi med full tyngde støtter språkrådslovens paragraf 1 a, som ” dekkjer godt det som bør vera innhaldet i ein språkpolitikk for framtida ” – slik departementet og stortinget har uttalt.

Paragraf 1 a lyder slik:

” Norsk språkråd skal verne om den kulturarv som norsk skriftspråk og talespråk representerer, fremme tiltak som kan øke kunnskapen om norsk språk, dets historie og egenart, fremme toleranse og gjensidig respekt i forholdet mellom alle som bruker norsk språk i dets forskjellige varianter, og verne om den enkelte borgers rettigheter når det gjelder bruken av språket.

Norsk Språkforening oversender herved som sitt bidrag til nytenkning våre språkpolitiske ideer – uttrykt i formålsparagrafen med underpunkter på hjemmesidene: www.norsk.org.

Viktige kommentarer til hvert punkt:

Punkt 1.

Mye av det gamle språkrådets arbeid har siden opprettelsen gått ut på – først å få inn i bokmålet flest mulig dialektformer og nynorskelementer – deretter de siste år å få ut av normeringen ord og bøyningsmønstre som ikke blir brukt av folk flest og gjenopprette en rettskrivning mer i samsvar med den faktiske språkbruken i samfunnet.

Sammensetningen av normeringsgruppen for bokmål bør etter Norsk Språkforenings mening justeres.

Overrepresentasjonen av norskfilologer med bakgrunn i et ensidig ”nasjonalromantisk” utdanningsopplegg bør etter vår mening erstattes av - som det heter i underpunkt nr. 1 – språkets ypperste kjennere innen litteratur og kunst, forskning, universitet og skole, presse, næringsliv og samfunnets foreningsliv – altså en mye bredere samfunnsmessig forankret gruppe av bokmålsrepresentanter, som daglig har behov for å anvende et moderne, funksjonelt, fast normert skriftspråk i sine gjøremål i norsk samfunnsliv. Normeringen av nynorsk må på samme måte foretas av ekte nynorskfolk – som uten å skjele til bokmålet må normere sitt språk ut fra rasjonelle og stilistisk forsvarlige hensyn med regionale og kulturelle behov for øye .

Punkt 2.

Som forklarende tillegg til dette punkt oversendes dokumentasjon av vårt arbeid for å vinne forståelse for befolkningens lokale språktilhørighet.

Stange morsmålsforenings utvikling og arbeid fra 1996 til 2004:

I et intervju med journalist Geir Vestad i Hamar Arbeiderblad den 13. februar 1996 gav undertegnede, Bjørn Kristen Ørbæk, uttrykk for bekymring over at ungdommen på Hedemarken ikke lenger hadde en sikker forankring i egen dialekt, men var begynt å knote og blande dialektformer og bokmål til en ”kulturløs lapskaus.”

Videre gav jeg uttrykk for min mening at tvangsupplæring i et fremmedartet, dialektpreget nynorsk, på skolen burde erstattes av språkrøkt innenfor eget dialektområde, og at det trengtes en bevisstgjøring om egen kulturarv.

Videre etterlyste jeg interesserte stangesokninger til felles kulturinnsats og fikk etter en tid med en gruppe språkkulturelt orienterte mennesker med undertegnede, Bjørn Kristen Ørbæk, som sekretær.

Etter skoleferien ble vi kontaktet av en elev ved Stange videregående skole, Kjersti Maagaard fra Vallset, som ville skrive sin obligatoriske særoppgave i norsk om dialekter generelt og lokalt.

Det ble innledet et fruktbart samarbeid til beste for begge parter. Foreningen bidro med stoff om språklige særpreg

Selv foretok hun en viktig rundspørring om dialektens anvendelse i lokalsamfunnet. Ved å intervjuer skoleelever og voksne i Vallset, Stange og Ottestad kunne hun fastslå markante oppløsningstendenser, særlig blant de unge i området nær Hamar.

I etterkant fikk vi ytterligere to henvendelser om hjelp til særoppgaver, den ene fra Vegard Mostulien, elev ved Jønsberg landbruksskole og hadde gleden av å henvise til ulike språkkilder for deres selvvalgte oppgaver om stangedialekten.

Etter hvert kom flere og flere stangesokninger med i dialektarbeidet, og det ble dannet fem grupper i bygda som arbeidet med innsamling av ord og uttrykk. Med foreningens språkmektige, primus motor, Vidar Aasen ved roret kunne sambygdingene få koordinert og bearbeidet innsamlet materiale.

Ved henvendelse til Stange morsmålsforening våren 2002 kunne leder, Reidun Østli, Tangen fortelle Norsk Språkforening følgende om slutføringen av dialektprosjektet:

I november måned 1999 ble dialektboken ”Slik tala vi ” med ord, uttrykk og helhetlig grammatikk trykt og lagt ut i bokhandler i distriktet – samt distribuert ved dugnad i Stangebygda.

Interessen for boken blant bygdefolket og utflyttere var meget stor, og en rekke biblioteker ville ha den i sine samlinger.

Professor i Nordisk Språk, Andreas Bjørkum gav dialektordboken meget god omtale i ”Talatrusten”, organ for målførearkivet ved Universitetet i Oslo.

Likeledes har amanuensis ved Høgskolen i Hedmark, Lars Anders Kulbrandstad gjort boken til gjenstand for en omfattende, positiv analyse i årsheftet for leksikografi i år 2000.

Redaktør av ”Slik tala vi”, Vidar Aasen, har fått mye ros for sin oversikt over de grammatiske særegenheter i stangedialekten.

Det første opplaget på 2000 bøker ble nærmest revet bort – slik at Stange morsmålsforening på nyåret måtte få trykket 700 nye.

Morsmålsforeningens arbeidsgruppe med Vidar Aasen spissen utarbeidet våren 2000 et arbeidshefte beregnet på skolene i kommunen, og samtlige skoler i Stange fikk som gave overrakt et halvt klassesett med bøker og arbeidshefter.

”Boka morsmålsforeningen har laget, er et imponerende stykke arbeid, og ildsjelene har vist vilje og tål til å gjennomføre dette arbeidet – og har vært bevisste på viktigheten av å ta vare på dialekten. Språket vårt er i utvikling, og det blir stadig mindre forskjeller”, sier sektorsjef for oppvekst og opplæring i Stange, Rolf Meidell, i et intervju med Hamar Arbeiderblad den 16.8. 2000. Språket er mye viktigere enn vi tror. Dialektordboka vil være med på å legitimere ord og vendinger de unge kjenner fra foreldrene og spesielt fra besteforeldrene.

Skolen skal gi elevene rett til en sosial og kulturell tilhørighet, og språket er begge,” sier Meidell til slutt i intervjuet.

Dialektprosjektet har også økonomisk vært en suksess – forteller Reidun Østli.

Det gir morsmålsforeningen mulighet til å arbeide videre med innsamling av flere ord og vendinger, et arbeid som allerede er kommet godt i gang – samt forberede innsamling av ”skufflitteratur”, stimulere til ”kunstnerisk” skriftlig bruk av dialekten – samt utarbeide lydbøker og andre hjelpemidler i arbeidet for å befeste stangemålets posisjon blant unge og voksne.

Våren 2004 kan Stange morsmålsforenings leder, Reidun Østli, berette at det til nå totalt er trykt 3000 bøker – hvorav 2800 er solgt, og at det stadig rettes forespørsler til medlemmene etter nye.

Videre forteller hun at foreningen i samarbeid med Tangen skole i Stange har gitt elevene bred innføring i hvordan lokalsamfunnet fungerte før i tiden.

Prosjektet har omfattet alle klassetrinn ved skolen, og elever og lærere har vist stor interesse. Det har vært arrangert vandring rundt om i Tangen med lokale og profesjonelle fortellere. ”Vi ser et tydelig behov for å vite hvor vi kommer fra, hvordan det var å leve for våre forgjengere sammenlignet med i dag – og ikke

minst behovet for å ta vare på den lokale dialekten og knytte fortid opp mot nåtid.

Bruken av boken ”Slik tala vi” med arbeidshefte blir flittig brukt ved Tangen skole – og hun uttrykker håp om at flere skoler i bygda etter hvert vil starte opp med lignende projekter – et kulturarbeid av stor viktighet for befolkningens identitet og fellesskapsfølelse.

”Uten offentlig støtte - med unntak av kursmidler fra Friundervisningen i startfasen - har vi på selvfinansiert basis kunnet realisere flere lokale språkprojekter og tiltak”.

3. Om valgfritt sidemål i skolen.

Norsk Språkforening mener tiden nå er moden for ulike dialektbrukere i Norge å ta vare på sitt eget språk og forlange likestilling med hensyn til sitt morsmål. Dialektbrukere fra ulike deler av landet utenom nynorskens kjerneområde på vestlandet har til nå vært kraftig diskriminert. I stedet for å kunne befeste sitt eget språk og sin egen kultur er de i skolen blitt tvunget til å lære en for dem fremmed målform, nemlig nynorsk, som må betraktes som en samlenormering for vestlandsdialekter.

Oppløsnings- og utvanningskreftene gjør seg sterkt gjeldende, og det ville være synd og skam å frata store folkegrupper deres språklige identitet til fordel for en privilegert gruppe i Norge - nemlig den gruppe som føler nynorsk/vestlandsk som et naturlig, språklig fundament.

Rundt tusenårsskiftet har det over hele landet dukket fram en rekke dialektordbøker og språkovversikter – som styrker den lokale, språklige identitet. Språkinteresserte skoleelever bør nå gis mulighet til å styrke sin egen dialekttilhørighet og lokale kultur ved å kunne velge sitt sidemål fritt. En slik språklig frigjøringsprosess bør bli til gagn for så vel nynorskelever som for det store flertall som sogner til andre språktradisjoner.

Alle nordmenn bør ha samme rett til å ta vare på sin egen særkultur – og samme plikt til å innordne seg storsamfunnets språkbehov.

Dagens språklige mindretallstyranni bør snarest avløses av en demokratisk språkutvikling, som hele befolkningen har behov for.

Sidemålsstilen.

Etter reform-94 for den videregående skole skal elevene til avsluttende eksamen skrive to norske stiler – en faglig og en fristil. Hvert år trekkes lodd om hvilken av dem som skal være på hovedmål eller sidemål.

Denne ordning favoriserer nynorskelever, som selvfølgelig er fortrolig med bokmål på en ganske annen måte enn bokmålelevne er med det nynorske sidemålet.

De aller fleste elever i Norge føler nynorsk som et fremmedelement – en språklig tvangstrøye de blir presset inn i.

De fleste har mer enn nok med å lære å beherske sitt hovedmål skriftlig, noe de best kan gjøre ved å ta utgangspunkt i sitt eget regionale språk – sin egen dialekt – sitt eget talemål - i stedet for å tvinges til å uttrykke seg på nynorsk.

Dagens sidemålstvang skaper et unødvendig nynorskhat, og man kan vanskelig forstå at målfolket tviholder på en ordning som på sikt virker selvutslettende.

Noen tallfakta.

Hele 93 % av avgangsklassene i ungdomsskolen og de videregående skoler på Hamar ville for noen få år siden fjerne skriftlig nynorsk i skolen.

Dette viser en spørreundersøkelse foretatt av Hamar Debattforum – og dette faktum er i tråd med undersøkelser andre steder i landet. Ifølge elevene krever nynorskterpingen for mye tid, Dessuten forstår de ikke hensikten med å lære en målform de ikke vil ha reell nytte av senere i livet.

Antall nynorskelever i grunnskolen utenom vestlandsfylkene er nå sunket til rekordlave 2,8 % mot 3,6 % i 1995.

Selv innen vestlandsregionen er antall nynorskelever i grunnskolen i mindretall. På landsbasis gir dette det laveste antall nynorskelever noen gang – rundt 15 %. Ca. 5 år etter grunnskolen er det langt færre unge mennesker som vil ha nynorsk.

I den videregående skole velger kun 1 av 10 elever nynorsk som skriftlig uttrykksform.

Punkt 4. Offentlig økonomisk støtte.

Hvert år bevilges store beløp i hundre-millionklassen til ulike nynorske lag og projekter – samlet under paraplyorganisasjonen – Nynorsk Forum.

Av andre frivillige språkorganisasjoner er Riksmålsforbundet i mange år inntil nylig blitt nektet offentlig støtte. De to-tre siste årene har imidlertid forbundet årlig mottatt noe over 200 000 kroner.

Bokmålsforbundet har søkt, men fått avslag

Denne skjevhet bør snarest rettes opp, og Norsk Språkforening foreslår at det nye språkrådet for fremtiden går inn for å støtte alle frivillige språkorganisasjoner i tråd med intensjonene nevnt under paragraf 1 a i språkrådets formålsparagraf.

Punkt 5. Norsk i eteren.

Mht språkfordelingen i NRK opplever et stort flertall av lisensbetalere daglig at deres språkbehov neglisjeres.

Norsk Språkforening vil derfor foreslå at målkvotene i NRK fastsettes etter en demokratisk ordning, hvor lisensbetalerne kan krysse av hvilken målform de ønsker ved innbetaling av lisensavgiften

Av hensyn til landets mange syns- og hørselsvekkede, dyslektikere – og etter hvert det stigende antall innbyggere med fremmedspråklig bakgrunn, bør det i vanlige rikssendinger benyttes en enhetlig, landsdekkende språkform.

Mot sin vilje må et stort flertall av det norske folk daglig finne seg i at det øses ut en blanding av vestlandsformer og oppkonstruerte faneord av typen: semje, utsjånad, verksemd, merksemd, heimesiger, nemleg og ypparleg, naudsynt, fråsegn, føresegner, handsome, førebels osv. Hvem bruker slike gloser i det vanlige liv ?

De tradisjonelle Aasenske verdier er tydeligvis gitt helt på båten. Nå brukes jevnlig de tidligere så forhatte pre- og suffikser av dansk/tysk avstamning. Man seier seg ikkje lenger lei for noko” , men ”beklagar” på linje med bokmålsfolket. Folk bur i leilegheiter i bustadblokkar osv. – det er tydelig at det nå er åpnet for å gjøre nynorsken mer folkelig. Den er i ferd med å miste sitt særpreg og ”drukne” i et radikalt bokmål, en variant av riksspråket, som det store flertall av befolkningen rett og slett ikke bruker.

Grunnlaget for den udemokratiske språkfordelingen i etermediene er å finne i Målloven av 1980, som krever at ingen av målformene skal være representert med mindre enn 25 % og mer enn 75 % - en bestemmelse som er helt i utakt med den faktiske utbredelse av målformene.

Som punkt 5 uttrykker, vil Norsk Språkforening stå på kravet om en rettfærdig fordeling av norske språkvarianter i NRK- hvor våre dialekter kan få sin rettmessige plass i lokale, kulturprogrammer.

Som det fremgår av oversendte dialektordboken ”Slik tala vi ” – har Stangedialekten i motsetning til et ofte slurvet og tilfeldig eterspråk sin faste grammatiske, syntaktiske og semantiske normering – som et naturlig, språklig kulturelt fellesskap for befolkningen i de brede bygder på Hedemarken.

Å blande dialekter og normalspråk til en kulturløs ”lapskaus” er etter vår mening galt – og det er slett ikke slik – som Noregs mållag hevder – at man får sitt lokale språkbehov dekket ved å gå til nynorsken.

For vanlige mennesker bosatt på Østlandet er det viktig å bevare sitt naturlige talemål og benytte et fast normert bokmål som skriftspråk.

Nr.6. Norske stedsnavn.

Norsk Språkforening vil at norske stedsnavn skal bestemmes av lokalbefolkningen.

Når et navn gjennom lang tid har fått hevd og føles naturlig, bør ikke lenger nasjonalromantiske målfolk få sitt krav igjennom av mest mulig skal føres tilbake til hvordan det var i gammelnorsk tid.

Et ferskt eksempel er navnet på flatbygdene rundt Hamar – hvor man nylig via Klagenemnda for stedsnavnesaker har greid å mase seg til at Hedemarken skal erstattes av Hedmarken – altså fjerne –e.Norsk Språkforening håper fornuften får råde når domsavdelingen i Justisdepartementet endelig avgjør hva det offisielle navnet skal være.

I riktig gamle dager het området/fylket Heidmork – men det er jo noe ganske annet. Hva oppnår man med dette annet enn å spre forvirring og irritasjon. Nesten 100 % av private firmaer og institusjoner vil fortsatt beholde –e. eks. ”Hedemarken Begravelsesbyrå”.

Stasjonsnavnet Steinsrud syd for Hamar er et annet eksempel . Man har simpelthen gitt blaffen i at dialekten i området er diftongfritt i denne sammenheng. Altså: Mens befolkningen sier Stensrud – står det Steinsrud på skiltene.

Trøfnskogen i Nord-Odal – som alle sier – er blitt omdøpt til Trautskogen – som visstnok skal være mer norsk.

Denne neglisjering av lokalbefolkningens språkfølelse vil Norsk Språkforening ha slutt på.

Punkt 7. Bevissthet om germansk språkfelleskap.

Dette er et meget viktig og interessant språkfelt.

Mens de fleste norske dialekter har felles trekk med nynorsk i og med felles opphav i gammelnorsk – har vårt moderne skriftspråk, riksnorsk/bokmål gjennom tidene blitt kraftig påvirket av tysk, svensk, dansk, nedertysk og engelsk.

Da det gamle,norrøne syntetiske norske språk døde ut etter at Svartedauen hadde herjet landet, trengte svenske, danske og nedertyske ord inn i det nye, analytiske språket som etter hvert fikk hevd. Nedertyske prefikser og sufikser ble vanlige: an, be, ge, for, -het, -else, -bar erstattet -leik, -dom, -skap etc.

Eksempler:Kjærleikr ble til kjærlighet, ganga og standa ble til gå og stå. – osv. På samme måte som engelsk er en syntese av angelsaksisk, fransk og elementer fra en mengde andre språkkulturer og regnes som verdens rikeste språk, er moderne bokmål en syntese av det gamle dansk-norske fellesspråk, norsk byspråk, dialekter og regionale særpråk.

Etter flere hundre års utvikling er denne syntese blitt vårt naturlige skriftspråk, Men et så sammensatt og nyansert skriftspråk får man ikke gratis. Det må læres og pleies for at det skal bli et godt instrument for tanken, I denne sammenheng skaper den lovbestemte likestilling mellom to så nær beslektede språkformer utelukkende forvirring og frustrasjon.

For å begynne med engelsk – er det meget viktig for en språkbevisst nordmann å vite om de mange fellesordene skandinavisk har med engelsk – da påvirkningen i vikingtiden gikk fra Norden til England.

Som eksempler kan nevnes: dale/ valley, berg/ mountain, bairn/ child, holm/ island, beck/ stream, fell/ mountain – der den norsk/skandinaviske varianten i de fleste tilfelle har fått en spesialbetydning i det engelske språk.

Interessant er det også – som Andre Bjerke har påvist – at den danske dominans i Norge har gitt moderne norsk en rekke nyanseringsdubletter som ligner på den engelsken som utviklet seg etter den fransk/normanniske erobring av England i det ellefte århundre.

Gris/svin, svart/sort, kald jomfru. koldjomfru, sau/ får osv.

På engelsk: - fra natur til matbord: pig/pork, sheep/mutton, ox/ beef .

Altså i en lang rekke tilfelle kan det påvises to sett av ord med betydningsnyanser – en berikelse av språket – noe nynorsken ikke har.

En lang rekke av nynorskens faneord er målfolket nesten alene om å ha:

Eksempler: føresegn/ forskrift/förskrift, Vorschrift - naudsynt/ nødvendig, notwendig - førebels/ foreløpig/ vorläufig - handsaming, håndtering/Hantierung, behandling, Behandlung

Når nå nynorsken etter hvert har åpnet for de tidligere så forhatte dansk/tyske for- og etterstavelser som eks.vis be- for,- heit, -else føler vi som bekjenner oss til det dominante hovedmål i Norge at det ikke har noen hensikt i det hele tatt å forsøke holde orden på tillatte og forbudte former i sidemålet.

I skolen har i alle år norsklærerne slitt med et forhatt nynorsk sidemål – hvor det etter hvert er oppstått det rene kaos i forholdet sidemål kontra naturlig hovedmål.

Hvorfor ikke heller åpne for ekte nynorsk/vestlandsk og presentere for elevene det som virkelig er nynorskens kvalitet – kraftfulle, poetiske og skjønnlitterære perler og gå inn for at elevene skal bli glad i denne del av vår språkarv.

Derfor foreslår Norsk Språkforening å åpne for et fastere normert hovedskriftmål og søke å favne om og ha forståelse for morsmålets mange varianter i tale og diktning og hele tiden være seg bevisst det store germanske språkfelleskap som omgir oss.

Det gamle språkrådets forsøk på å skrive internasjonale engelske ord slik det uttales i Norge, er vi sterkt imot. Eks. *pøbb, ålreit, sørvis* osv. På dette området bør man absolutt samarbeide med våre naboland og i hvert fall forsøke å finne frem til hva som er mest hensiktsmessig.

Etter vår oppfatning kan det ikke lønne seg å skrive engelske ord på mange forskjellige ”nasjonale” måter.

Ellers er vår forening enig med språkrådets skepsis når det gjelder ukritisk bruk av fremmedord. Hvorfor anvende *spektakulær* i alle sammenhenger – det gode

germanske ordet *severdige* er fullt brukbart – likeledes forekommer det oss at ordet evaluering i mange sammenhenger godt kan hete: vurdering.

Å fjerne oss for mye fra svensk og dansk med hensyn til grammatisk kjønn og bøyningens mønstre gjør oss svakere som deltakere i det nordgermanske språkfelleskapet.

Å utvikle og bevare forbindelsen med det germanske hovedspråk – tysk – er meget viktig i en tid da oppløsningskrefter og mangel på struktur har fått råde grunnen.

Det virker nærmest latterlig at norske skoleelver får store, røde streker under feil bruk av det personlig pronomen *they/them* i engelsktimene for straks etter å merke at i morsmålstimene er det ikke så farlig om man blander *de/dem*. Feil bruk av *da/når*, *hverken* eller (hvor svært mange i dag tuller med et overflødig *ikke*) feil bøyning av sterke verb som – *skjærte* og *bærte*, og *flydde*, skulle være gode eksempler på at det ville lønne seg for elevene å kunne lære sitt skriftspråk eksakt – slik man gjør i alle andre land.

Tyskfaget i skolen er i i krise – ikke minst fordi skolen hårdnakket holder fast ved en altfor rigorøs grammatikkterping. I motsetning til vårt morsmål – hvor man lett kan få inntrykk av at ” det er ikke så farlig.

Det har kommet oss for øre at det gamle språkrådet har influert rådgivningstjenesten for norsklærere i skolen dithen at norsklærerne nærmest skal la dialektbøyninger og former passere i distrikter hvor disse avviker fra normalspråket.

Da er det ikke rart at så mange unge nordmenn er preget av manglende stilsans og skriftlig uttrykksevne.

Ellers vil man ved å studere hele vår samlede språkhistorie og ikke bare skjele til og idealisere den norrøne delen gi norsk ungdom mulighet til å tilegne seg og beherske et rikt, norsk skriftspråk og hele tiden være seg bevisst slektskapet med de germanske språkvarianter. Studerer man vår språkhistorie fra dansk/norsk og frem til i dag vil man få tydelig dokumentert et tydelig slektskap med både dansk og tysk. Nå må vi snart anse oss ferdig med 400-årskomplekset i forholdet til Danmark.

Konklusjon.

I dag kan man skrive et bokmål som er nesten identisk med nynorsk – eller en moderat utgave som er nesten identisk med riksmål.

I det store verket ” Vårt eget språk” utgitt for noen få år siden står å lese:

En kan bare håpe , men ikke kreve av den enkelte er språkbevisst nok til å prøve å oppnå en noenlunde enhetlig grad ” av ”moderat” eller”radikalt” språk.

Satt litt på spissen: Enten: Moren takket beveget for ordene om datteren. Eller: Mora takka bevega for orda om dattera.

Dyrene snuste forundret på damen. Dyra snusa forundra på dama.

Hjemme vokser det en bjørk med sort og hvit stamme og en masse løv.
Heime vokser det ei bjørk med svart og kvit stamme og en masse lauv.

La oss ta for oss Ivar Aasens setning fra midten av 1800-tallet – skrevet på ”det almindelige Skrift- og Bogsprog”.

” Denne nye Sprogform skulde dog aldeles ikke paabydes eller paanødes, man skulde opmuntre til dens Brug, men ellers lade enhver bruge det Nye eller Gamle efter Godtbefindende.”

På dagens nynorsk vil vel denne uttalelse se noenlunde slik ut:

Denne nye språkforma måtte ikkje påtvingast nokon, ein skulle oppmode til å taka ho i bruk, men elles lata kvar og ein bruka det nye eller gamle som ein sjølv ville.

På vanlig bokmål:

Denne nye språkformen måtte ikke påtvinges noen. Man skulle oppmuntre til å ta den i bruk, men ellers la hver enkelt bruke det nye eller gamle som en selv ville.

Vi i Norsk Språkforening er overbevist om at arven etter Ivar Aasen - en målform som dessverre mot opphavsmannens ønske påtvinges befolkningen - føles unaturlig for det store flertall av skrivende nordmenn, som i overveiende grad oppfatter moderat bokmål som ”vanlig norsk.”

Vårt råd til departement og språkråd er at det ikke inntas forsvarsposisjoner for å bevare dagens tvangssituasjon mht til anvendelse av bokmål/nynorsk – men heller forsøke å støtte opp under befolkningens reelle språkbehov.

Et moderne, rasjonelt bokmål – hvor flere rettskrivningsendringer har bidratt til et lettlest og anvendelig skriftspråk dominerer i dag alle områder av samfunnslivet.

Dette unike språk, som det har tatt så lang tid å utvikle, brukes nær sagt av alle nordmenn uansett hvor de bor i landet. Det ligger nærmere norske dialekter enn hva tilfellet er med de fleste europeiske skriftspråk i forhold til deres.

Ovennevnte kjensgjerning er til nå blitt ignorert til fordel for ”språkleg jamstelling” – som legger unødvendige hindringer i veien for ungdommens tilegnelse av kunnskaper og språklig uttrykksevne.

Ville det ikke tjene nynorskens sak langt bedre å godta at dette språk ikke er naturlig for det store flertall av nordmenn – og heller pleie målformen på beste måte innen egne rekker som en viktig del av det norske språklandskap.

La ungdommen få oppleve nynorskens fine kvaliteter i dens diktning på skolen og la den slippe å måtte lære å skrive et ekstra skriftspråk.

La nynorsken få leve gjennom dens litterære bidrag på frivillig basis.

Språkprivilegier.

Et politisk flertall av Ap, Sv, Sp, V og Krf på Stortinget later til å preges av panisk redsel for sentraliseringskrefter og helhetlig nasjonal språkpolitikk. Derfor legges det også stikk i strid med folkemeningen gang på gang lokk på alle fornuftige forslag om modernisering av norsk språkpolitikk.

Til tross for at et stort flertall av nordmenn vil ha seg frabedt å bli påtvunget et regionalt særsmål - som en ekstra forvirrende, offisiell skriftform – nyter en liten gruppe målfolk godt av store, språklige privilegier ved ansettelse i det kommunale og statlige yrkesliv hvor det kreves tospråklig ferdighet.

Ca. 70 % av norske elever karrerer seg på en eller annen måte motvillig gjennom nynorskstrevet i skolen og går ut i samfunnet med altfor liten trening i å behandle sitt hovedmål muntlig og skriftlig – samt et påført nynorskhat målfolket fullstendig ignorerer.

Man kan lett forstå elevenes frustrasjon når de i sitt strev med å tilegne seg funksjonell tale- og skriveferdighet hele veien tvinges til å gjøre rede for et virvar av så å si identiske norske sideformer.

Et vanlig menneske kan ikke forstå at det tjener noen fornuftig hensikt å hensette skoleelever i en språklig tvangssituasjon som kan få en stakkar til å hyle som en pavlovsk hund.

Ytterligere 20 % av elvene som strever med ordblindhet og læringsvansker, har selvfølgelig vært fritatt for skriftlig sidemålsopplæring. Tar vi med elever med samisk og utenlandsk bakgrunn, som heller ikke har vært utsatt for den særnorske dobbeltopplæringen, stiller over 90 % av elevene som annen rangs borgere når de etter endt skolegang skal banke på dører til det offentlige yrkesliv.

På grunn av den urimelige målloven av 1980 skal de i utgangspunktet yrkesmessig ikke komme i betraktning ved ansettelse i offentlig tjeneste hvor det kreves at man behersker begge målformer.

Men selve kjernen av den nynorske nomenklaturen i Norge kan glede seg stort over sine privilegier.

Kravet om beherskelse av to målformer i offentlig tjeneste gjør at noen ganske få prosenter med et naturlig forhold til nynorsk rekrutterer et utall av stillinger i kommunale og statlige institusjoner.

I radio og TV kryr det av dem – der sitter de foreløpig trygt med angstbitende stortingspolitikere og et mektig kontrollorgan av en kringkastingsring i ryggen og strør ut sitt særsmål – som et stort flertall av nordmenn hverken anvender i skrift eller tale.

Målloven bør revideres.

Offisielt er Rogaland; Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal alle såkalte nynorskfylker. Men dette er kun på papiret, takket være et lov- og regelverk som i utrolig grad favoriserer nynorsk.

Som eksempel kan nevnes av ved fastsetteøse av språkformer i fylker teller alle kommunene likt uansett innbyggertall. I Hordaland innebærer dette at Bergen by med sine 222 000 innbyggere ikke teller mer en Modalen kommune med ca.. 340 innbyggere.

Til tross for et klart flertall av bokmålsbrukere i Hordaland blir fylket på grunn av en urimelig mållov definert som et nynorskfylke.

Av de fire vestlandsfylkene er det bare det folkefattige Sogn og Fjordane som nå har nynorskflertall. I resten av landet er nynorsk i ferd med å forsvinne og blir – noe alle daglig føler på kroppen – opprettholdt ved språktvang i skole, etermedier og offentlig forvaltning – hvor målloven gjelder.

I mållovens paragraf 8 sies det at det skal være en rimelig kvantitativ fordeling mellom målformene.

I lovens forskrifter – tilføyd i 1987 med Hallvard Bakke som kulturminister – ble rimelig fordeling definert som at ” ingen av målformene skal være representert med mindre en 25 % .” Dette til tross for at kun 3 % av ansatte i departementene foretrekker nynorsk – når de selv får velge språkform.

Norsk språkråd har til nå vært tillagt en ekstra kontrollfunksjon for å fremme det nynorske mindretallets språkinteresser, og med målloven i hånd har Noregs mållag presset offentlige institusjoner til å bruke mer nynorsk – stikk i strid med hva flertallet av brukerne ønsker.

Norsk Språkforening vil helt til slutt takke for at foreningen har fått anledning til å uttale seg om sine meninger og behov- og vil samtidig gi departement og det kommende språkråd det råd at man i den nye språkpolitikk som er på trappene ikke blander seg opp i målformenes faktiske utbredelse- men etter beste evne forsøker at leve opp til intensjonene uttrykt i den nåværende språkrådsparagraf 1a - som legger opp til språklig mangfold og frihet.

Lykke til !

Hamar, den 19.april 2004

Innhold i postforsendelsen:

- 1) Formålsparagraf /underpunkter og kommentarer.
- 2) Dialektordboken: ” Slik tala vi.”
- 3) Kopier av diverse avisartikler i lokalpressen.

Bjørn Kristen Ørbæk